

1977

פרוטוקול מס' 30/ק
מישיבת ועדת הכספים
סיום ג' י"ז בתמוז תשי"ז - 16.7.57
בשעה 08.45

חברי הועדה:

ושותפים:

- י. גורי - היו"ד
- י. אפרתי
- א. בהיר
- י. בדר
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- י. ספיר
- ז. סוזאייב
- י. פורדר
- ח. רובין
- י. שופמן
- ז. צור

מוזמנים:

מבקר המדינה ד"ר ז. מוזס
סר המאירי - מנהל משרד מבקר המדינה

סדר-היום: א. המשך הדיון בענין השתתפות הממשלה בחברת "מקורות".

ב. תשובת מבקר המדינה.

י. ספיר

היו"ר י. גורי:

אני פותח את הישיבה.
לפני שבועיים החלטנו, כי בטרם נסכם את דעת ועדת הכספים בענין השתתפות הממשלה בחברת "מקורות", נשמע הסברים נוספים מפי מר זגני ואחר כך נסכם על יסוד בירורים שקייטנו בשעתו. בינתיים קבלנו אתמול את נוסח התקנות החדשות. (קורא נוסח התקנות).

על ידי קריאת מסמך זה נכנסנו לשלב ב' של הדיון, בעוד שלמעשה אנו נמצאים בשלב א' של הדיון. וזה הדיון בשאלה - האם ועדת הכספית מחייבת עקרונית את כניסת הממשלה לחברת מקורות.

נדמה לי ששורת ההגיון מחייבת שתחילה נסכם את הדיון בשלב הראשון, כי אם הועדה אינה מחייבת את הענין מבחינה עקרונית, אין צורך לדון על הפרטים.

י. ספיר:

למעשה בענין חברת מקורות היו שלש אפשרויות:

האפשרות האחת היא הצעה שהממשלה הביאה לפנינו; האפשרות השניה היא שהממשלה תקבל לידיה את מקורות והאפשרות השלישית, שאנו הצענו, שיתוף כל הגורמים המוצעים בהצעת הממשלה; אבל בפרופורציה אחרת. אין זה סחוייב המציאות שלכל אחד מהגורמים יהיה שלישי. החלוקה יכולה להיות - 51 אחוז לממשלה ו-49 אחוז לשני הגורמים - ההסתדרות והסוכנות.

לגופו של דבר, דעתנו לא גשתנתה. אנו

חושבים את החלוקה המוצעת על ידי הממשלה לבלתי נכונה ובלתי צודקת. הממשלה צריכה להיות 51 אחוז בחברת מקורות, וזה גם לאור הדברים שאמר שר האוצר בכנסת, שלמעשה הסוכנות היא הממשלה, כי ביום מן הימים תירש הממשלה את הסוכנות. מולם לפי הצע הממשלה הטובת לפנינו מסתבר, שכדי להעביר את סביות היסוד יש צורך בהסכמת כל השותפים. זאת נומרת, שאם ביום מן הימים תרצה הסוכנות להעביר את סביותיה לממשלה, יהיה תלוי הדבר בהסכמת חברת העובדים.

מר זנגי:

ואם הסוכנות תרצה להעביר את סביותיה להסתדרות?

י. ספיר:

אז אני חוזר לעיקר דדינא. אנו רצינו שלממשלה יהיה רוב בחברה, כדי שביום מן

הימים לא יהיה רוב לצורם אחר.

ההצעה כפי שהיא הוצעה נומרת כי הסוכנות

אינה יכולה להעביר את סביותיה לממשלה בלי הסכמת חברת העובדים. פירוש הדבר שהסוכנות אינה גורם סמלכתי. אני מבין מילוי היתא הגבלה כזאת לגבי חברת העובדים, אבל לא לגבי הסוכנות. לפי הצעה זו אפילו הממשלה לא תוכל להעביר את סביותיה לחברה שלה, כי ההסתדרות יכולה להתנגד לכך.

אשר למבנה המינהלי של החברה, הרי הוא בנוי

כך שמלכתחילה הוא נמשך ל-3 כיוונים: הממשלה, הסוכנות וההסתדרות. יוצא אפוא שגם ההגבלה וגם המנהלה יהיו בהתאם לכך. לכן זה עומד בסתירה לכל הקונספציה שיצר שר האוצר. פירושו של דבר שתן שליטה מוחלטת לחברת העובדים גם מבחינת המבנה וגם מבחינת הדעה. אם לכך מתכוונים, אני מעדיף להשאיר את המצב הקיים.

אני רוצה לציין, כי אף אחד מחברי הועדה

לא ראה את התקנות.

הינ'ר י. נורי:

באחת הישיבות הקודמות הודעתי לכל חברי הועדה, כי בידינו טופס אחד של התקנות,

ומי שרוצה לעיין בו, יוכל לעשות זאת.

י. ספיר:

היות וכאן מתעוררות בעיות חמורות מאד, אני מציע כי בטרם נחליט, נקבל אינפורמציה

כמה הושקע בפועל ב"מקורות" לפי הערך השוטף או לפי ערך של שנה מסויימת, וכמה עומדים להשקיע ב-2-3 השנים הבאות.

הינ'ר י. נורי:

מר ספיר מתח בקורות על כמה מפרטי התזכיר ומנקודת מבטו, אני יכול לומר, שהוא עקבי

ואמר דברים קולעים למסדה מבקורת השקפתו הוא. אינני שולל זאת. אבל מוט"ם זה מתנהל כבר זמן רב והגיעו להסדר מוסכם על דעת 3 הגורמים. הסדר זה בא לאחר שקיימנו דיון בוועדת הכספים, והממשלה המשיכה במוט"ם והגישה לנו את המסמך הזה.

לי בראה שבמצב הקיים יש בפנינו כמה אפשרויות. אפשרות אחת היא זו שרמז עליה מר ספיר, להשאיר את המצב הקיים; אפשרות שניה - שהממשלה תקבל 51 אחוז בחברת מקורות; ואפשרות שלישית היא - האסדר המוצע. אני חושב שהאפשרות השניה אינה קיימת למעשה, ועלינו להחליט על אחת משתי האפשרויות האחרות. והיות ואננו דנים בענין זה בעקבות הצעה לסדר היום שהועברה אלינו מהכנסת, אנו צריכים להציע מסקנותינו על שולחן הכנסת. לאחר מכן, אם מישהו יציע דיון בכנסת, אני סבור שהממשלה אינה צריכה להתנגד לדיון כזה, כי זה ענין גדול וחשוב בחיי המדינה. במקרה כזה כל הויכוח יעבור למליאת הכנסת.

לי בראה שנחסיא את המסדה עם בכנס לדיון בכל פרטי ההסדר. אם חושי אינכם מטעים אותי, בראה לי שאין תקווה רבה לשנות את המסכם ביסודו. ולכן אני מציע שעתה נשמע הסבריו של מר זבגי ולאחר מכן נחליט על דרך הדיון.

מר זבגי:

כסובן שאפשר להחליט על השארת המצב הקיים. אבל אני חושב שזה אינו רצוי, כי לא יתכן שהממשלה המשיקיע עשרות מליונים בחברה, לא תהיה מיוצגת בהנהלה, ובמקרה עליה. הממשלה נתבעת לתת את רוב הכספים והיא אינה יכולה שלא לתת, כי היא מעוניינת בהשקיה. אם מישהו חושב שאפשר להביע בחיזו צורה שהיא, פורטלית או חוקית, לידי כך שלממשלה יהיה רוב בחברה, אני אינני חושב שזה אפשרי. כל זמן שהשותפים הם: הסוכנות, הממשלה וההסתדרות, החלוקה יכולה להיות שליש לכל אחד מהשותפים. אלא מה? ההצחה היא שהממשלה והסוכנות הן יחד, וההסתדרות היא אינה קושלת קנים.

אנו קבענו 3 סוגיות יסוד שלכל אחת מהן יש דעה שווה בכל, גם באספות הכלליות, גם בטועצת המנהלים וגם במנהלה. קבענו שהיור צריך להתמנות על ידי הממשלה. אני גיהלתי את המוט"ם במספר רב של ישיבות, ואני מוכרח לומר, שנציגי הסוכנות וחברת העובדים היתה להם הרגשה שהם מייצגים כל אחד מוסד משלו, והם עמדו על כל פרט ופרט. אני נצייתי הרבה יותר דברים כמה שהשגתי, אבל לא הצלחתי להשיגם. רציתי להכניס טעיף, כי במקרה של פירוק החברה, הממשלה תהיה הראשונה; אך הם התנגדו לזה. לא גנקל הם הסכימו למה שהסכימו.

מר ספיר:

למה הם הסכימו, שהממשלה תתן 100 מליון לירנת ולא תהיה לה דעה?

מר זבגי:

החלוקה של שליש לכל אחד מהשותפים היא חלוקה הוגנת לגבי כל שותף ושותף עם יתר מה לממשלה כזה שהיא יכולה למנות את יור ההנהלה.

ש. דיין:

השקפתו של מר ספיר מתבססת על כך שהכסף הוא העיקר. היות והממשלה משקיעה את רוב הכספים, היא צריכה לשלוט על כל המפעל הזה. מולט הוא אינו לוקח בחשבון את ערך העבודה, ואני מחשיב את ערך העבודה יותר מאשר ערך ההון. אם יהיה לך הון בלבד, לא תעשה בו שום דבר. אם תתן לגרם טוריה הוא יחפור בה תעלה ויוביל מים מהירקון. לכן השקפתי בענין זה מתבססת על כך שערך העבודה

הוא לא פחות חשוב מערך ההון, ועל כן יש צורך בשניהם: בהון ובעבודה. ואם כך הוא הדבר, לעבודה ערך של סחצה. אולם היות וישנו גורם נוסף - הציונות, הסוכנות היהודית שמקדמת רבא השקיעה מה שהשקיעה בטמפל המים, איננו יכולים ואיננו צריכים לפתור אותה בלא כלום; ולכן מתוך הכרח הסטורי ישנם שלושה שותפים.

אשר לצרכני המים, חברת העובדים מייצגת אותם. על כן היא מופיעה כאן כשותף שלישי שונה. אם כי מר ספיר לא אמר זאת במפורש, אני מניח שהוא התכוון לצרכני מים שאינם מוסריים זכות דעתם להסתדרות העובדים הכללית, ואלה הם בעיקר בעלי חוות ואנשי פרטיים המשתמשים במי מקורות. היות והם אזרחיים שווים במדינה וצריכה להיות להם דעה, אני מציע כי במקום חברת העובדים, ייאסד בתקנות - צרכני המים. ואז נהלל ונפיקים ישלחו יפוי כוח להסתדרות העובדים. בדרך זו אני מניח, שלחברת העובדים יהיו 90 אחוז מבין צרכני המים ו-10 אחוז יהיו לצרכני המים שלא יאנו יפוי כוח לחברת העובדים.

אשר ליו"ר ההנהלה, כאן מוצע שהוא יתמנה על ידי הממשלה, ואילו אני מציע שהוא יתחלף במל ישיבה או בכל תקופה אחרת שתקבע.

ברצוני לשאול את מר זבגי מה היה מצורף להלוואות שנמנה הממשלה לחברת מקורות?

ז. סוזאייב:

חזרה. מה כתוב בחוזה זה ביחס לזכות המלווה? שעליו לקבל את כספו בחזרה.

מר זבגי:
ז. סוזאייב:
מר זבגי:

לגבי מפעלים שעדיין לא ברור מה יהיה צורת הלוואות שקבלו מהממשלה, הממשלה שמרה לעצמה זכות להסיר את הלוואה בטניות או לרשות לעצמה זכות של מלווה. הייתי רוצה לדעת מה הותנה בחוזה שבין מקורות והממשלה בשעת מתן הלוואות.

ז. סוזאייב:

לי נראה שבמבאים הקיימים, הצעת מר ספיר להשאיר את המצב הקיים בחברת מקורות, היא הצעה הגיונית.

שר האוצר אמר בכנס שגם אם כל אחד מהשותפים יהווה שליח בחברה זו, לממשלה יהיה רוב, מכיוון שקיים מוסד תיאום בין הממשלה והסוכנות היהודית. אילו המוסד לתיאום היה יכול להופיע בתור אישיות יורידית, העניין היה פשוט מאד. אבל זהו מוסד ששותף שעל שמו אי אפשר לרשות מניות. לכן הדבר אינו פשוט. ואני אינני מבין מדוע אי אפשר היה להתנות, שהעברת מניות לא תחייב הסכמת צד שלישי, היינו - ההסתדרות, אם כי באופן מעשי אינני רואה ערך גם לסדור כזה בגלל יחסי הכוחות הפוליטיים הקיימים בארץ.

ולבסוף, הייתי רוצה לדעת מה הן הסמכויות הנתונות ליו"ר מועצת המנהלים.

היו"ר י. גורני:

אנו נאלצים להפסיק את הדיון בנושא זה, כי עלינו לעבור לסעיף הבא בסדר היום - תשובת מכתב המדינה. אילו היתה לי תקוה שהיום נסיים את הדיון, הייתי מבקש סליחת מכתב המדינה והיינו מסיימים. אבל אין לי תקוה כזאת. אני מבקש את החברים הרוצים לעיין בתקנות ובתזכיר, שיעשו זאת עד הישיבה הבאה. בישיבה הבאה אציע לקבל החלטה עקרונית אם הועדה תחייבת את ההסדר של עצם השתתפות הממשלה בחברת מקורות או לא, ואחר כך נדון על פרטי ההסדר.

א. הרצפליד:

בטרם נפסיק, אני בכל זאת רוצה לומר
מספר מלים למר ספיר, הטוען כל הזמן
שלצרכני המים מגיעה זכות דעה בחברה.

י. ספיר:

אל תאמר צרכני המים, אסור - בעלי זכות
המים.

א. הרצפליד:

אני בני מבדיל בין השניים, אבל אני סוכן
לקבל הגדרתך. מולט בעל זכות המים איננו
רק מי שמנצל את המים אלא מי שמשתתף בתשלום של 125 לירות על כל 1000
מ"ט מים. שר האוצר ואנוכי היינו בין הראשונים שהקימונו את המפעל הזה,
ועשינו זאת כי ראינו את שאלת המים בארץ כשאלה חיונית ורצינית ביותר
לפיתוח הארץ.

ההסתדרות היא המטרגנת את צרכני המים,
והם נזקקים לה, כי יש ניגודי אינטרסים בין צרכני המים לבין עצמם
וצרכני המים מקבלים הכרעת ההסתדרות, כי הם נתנו לה את הזכות להכריע
למרות שהם יודעים כי היא יכולה להכריע נגדם.

מר ספיר, אתה אסרת שהממשלה נתנה הלוואות
לחברת מקורות. נכון הדבר. אך האם אתה יכול להשוות מפעל זה לכל מפעל
אחר שהממשלה משתתפת בו?

כולנו רוצים שלממשלה תהיה דעה בחברת
מקורות. ואיננו צריך לומר לי ש-51 אחוז הם יותר מ-33,3 אחוז. מולט
למעשה גם כיום יש לממשלה דעה, ודעה זו מתבטאת על ידי מתן הלוואות.

מר ספיר, אני רוצה לומר לך, שלא פעם
מחליטים בחברת מקורות נגד דעת ההסתדרות. והראיה - ההסתדרות התנגדה
להעלאת מחיר המים, ומקורות החליטה על כך.

לדעתי, ההסתדרות צריכה להיות שותפת בחברה
זאת. ואם תרצה להוציא אותה, תוכל להוציא רק על ידי הפקעה. בדרך אחרת
לא תצא ההסתדרות, כי לא רק זכויות במאשית יש לה, אלא היא אטר נתנה
את הפרוטה הראשונה למפעל זה, והיא אטר יצרה אותו.

אני חושב שהחלוקה של שלישי לכל שותף
נותנת לממשלה יחד עם הסוכנות רוב. ויש לקבל את ההסדר אליו הביעו
3 השותפים.

ז. סוזאייב:

אני מבקש להטעין לנו את החנוזים שבחמור
בין הממשלה וחברת מקורות בשעת מתן הלוואות

למקורות.

היו"ר י. גורי:

אנחנו שמענו את סקירת שר המסחר והתעשייה ושלחנו את הפרוטוקול לכל חברי הוועדה. בינתיים הונחה על השולחן גם חוברת ואני מניח שבזה פחתנו את הדיון.

י. ספיר:

אני מבין שאנחנו מחליפים דעות בקשר עם כל החוכנית של משרד המסחר והתעשייה לפיחות התעשייה במשך ארבע השנים הבאות.

היו"ר י. גורי:

לאו דווקא. ההצעה לטדר-היזם היחה על הפער במאזן המסחרי. הוברר לי שלפי תקנון הכנסת אין חובה בעקבות כל הצעה לטדר-היזם להניח מסקנות על שולחן הכנסת, אבל צריכים להיות נימוקים שקולים לא לעשות זאת. בדרך-כלל מניחים על שולחן הכנסת מסקנות. רצינו, לפני הטיכום, לרענן מחדש את החומר, ושר המסחר והתעשייה הוזמן לדבר על הפער במאזן החשומים. תוך דבריו הוא שילב גם מחשבות על פיחות התעשייה במשך ארבע השנים הבאות והדגיש שתוכנית זו טרם אושרה על-ידי הממשלה, שזוהי תוכנית שהוא הגה אותה במחשבתו. אינני חושב שצריך להעביר את מרכז הכובד לחוברת שהגיש שר המסחר והתעשייה. אנו צריכים להתרכז בעניית הפער במאזן המסחרי ובמידה שיש איזה קשר גומלין אפשר להעיר הערות בקשר עם תוכנית זו.

י. ספיר:

בתמצית שאנחנו קיבלנו שר המסחר והתעשייה משתדל להוכיח, כי הפער במאזן החשומים שלנו, שמבחינה אבסולוטית נשאר גדול, הרי באופן יחסי לגידול האוכלוסייה הוא הלך וקטן בחמש השנים האחרונות. במלים אחרות, אילו לא הקטנה זו, היה צריך להיות הפער - לאור גידול האוכלוסייה - פי-איכס פעמים. לאור זה באה המסקנה שאם אנחנו נתמיד בדרך זו נוכל בשנת 1962 להגיע לפער מסחרי מסויים שאינו פרבנטיבי אלא מחקבל על הדעת. אבל פה מתעוררות כמה שאלות.

ההקטנה בפער של מאזן המסחרי שלנו - עד כמה שאני יכולתי לקלוט את הנתונים - באה בעיקר על-ידי ייצור מקומי שבא במקום יבוא ולא על-ידי יצוא שאיפשר לנו לרכוש את המצרכים הדרושים. אם נראה במסגרת צרה זו המספרים מבחינה אריטמטית בוודאי נכונים, אבל מתעוררת השאלה שהייצור המקומי שלנו, שהוא ממלא באופן פיסוי את היבוא, הוא בכל-זאת יקר במידה כזו שלמרות שתער המסחרי אולי קטן באופן יחסי הרי ההתקרבות לעצמאות כלכלית היא עדיין רחוקה.

אני חושב שצריך להבחין בין המושג "פער יחסי במאזן המסחרי" ובין המושג "עצמאות כלכלית". למעשה, מול הקטנת הפער המסחרי שלנו אנו עומדים בארץ בפני עליית מחירים בלתי-פוסקה, שהיא, לדעתי, מאד מפריע לתקדמות לקראת עצמאות כלכלית.

בזה אני עובר לשאלה של החוכניות לעתיד. יש חוכניות על השקעות בסך 580 מיליון בענפי תעשייה שונים והם צריכים לתת יצוא וייצור מסויימים אשר צריכים בחישוב מסויים של גידול האוכלוסייה והיבוא לצורך יצוא לתת הכנסה נטו בערך מוסף כזה וכזה. אני חושב שגם כאן התשובות אינו מדוייק אלא מוטעה מתוך אותו אלמנט שפעל בעבר ויפעל בעתיד - הדגש בכל-זאת הוא דווקא בתעשיות הלא קלות, בתעשיות היותר כבדות, ומתוך הנסיון של העבר אינני מאמין שהתעשיות הגדולות שלנו מסוגלות להזיל את הייצור שלנו או לייצור ייצור מקומי שאינו דוחף את המחירים למעלה.

אני יודע גם הנחה אחרת. אם, למשל, תעשייה מסויימת ייצרה לאקטפורט, במידה שנוצרה בארץ תעשייה ראשונית שסיפקה לתעשייה זו את חומר הגלם, שקודם היו מביאים מחו"ל, הרי חומר הגלם שאנחנו מייצרים בארץ בתנאים לא כל-כך נוחים הפחית מכוסר ההתחרות של התעשייה המשנית. לכן אין לי שום בשתון שהרוחבת התעשיות של חומר-גלם ראשוניים, אשר יספקו חומר-גלם לתעשיות המשניות, תקל על היצוא.

נדמה לי שבכל הקלקולציות האלמנטים האלה לא הובאו בחשבון ונדמה לי שהם יקבעו יותר מאשר הנחונים הפיסיים לגבי ההתקמדות לקראת עצמאות כלכלית.

הסיכום שלי הוא שהחומר שהוגש לנו אינו מספיק וכדי להתווכח על הפער במאזן התשלומים החמונה הזאת צריכה להיות יותר שלימה ולכלול את ענין יוקר הייצור שלנו.

א. בהיר:

הבירור שלנו מתחלק לשלושה בירורים: (א) על הפער במאזן המסחרי; (ב) על תקציב מטבע חוץ; (ג) על אפשרויות פיתוח התעשייה בעתיד. על כל אחד משלושה נושאים אלה אפשר לדבר לחוד וקשה לא לנבוע בשלושתם. השאלה העומדת בפנינו היא האם באמת נוכל להשיג את ה-78% של אספקה עצמית ולהגדיל את היצוא חוץ הנחה שמדי שנה תגדל האובלוסיה בכ-120 אלף נפש (עליה פלוס ריבוי טבעי). כדי להשיב לשאלה זו עלינו לברר: (א) האם יש לנו כוח אדם מבחינה מקצועית; (ב) האם יש לנו כוח אדם מבחינה מינהלית; (ג) האם יש בידינו האמצעים והתוכניות הדרושות שנוכל להוציא אל הפועל חוץ שנים אלה כדי שלא נפגור.

הפיתוח התעשייתי צריך להעשות בד בבד עם הפיתוח החקלאי בשטח אספקת חומר-גלם שהחקלאות יכולה להפיקו ושהתעשייה תעבדו. דברי ד"ר ברגמן בכינוס המדעי, שמיום ליום התעשייה משתמשת יותר ויותר בחומרים המופקים על-ידי החקלאות, מאד מתקבלים על הדעת. אבל זה בלבד לא מספיק.

יש לפתח גם את התעשייה הכימית, ואלה הם בעצם דברים שהונחו ביטוד התוכנית. אינני מציע שעכשיו נכנס לבדיקה פרטי התוכנית שהונחה אתמול על שולחן הכנסת, אני רק רוצה להעיר שמתוך אות המפות המצורפות לחוברת מחברר שכ-70% מהפיתוח התעשייתי יתרכז בין עכו לאשקלון.

אני חוזר לשאלת מאזן התשלומים. אני רוצה לקטור בירור זה עם הבירור שהיה כאן על תקציב מטבע חוץ. אחרי שעברתי על המאזן של מטבע חוץ הסבתי חשומת-לב אנשי האוצר לכמה דברים הקשורים באפשרות של הסבה במאזן התשלומים. העלתי - ואני מעלה כעת שוב - את ענין הביטוח. כל שנה אנחנו משלמים לחברות ביטוח זרות 1.5 מיליון דולר פרמיות לביטוח. נשאלה השאלה האם אין ביכולתנו לקיים חברת ביטוח לאומית אשר תוכל לחסוך לנו מטבע חוץ. שאלתי את אנשי האוצר והם אמרו שזה מאב כמעט קבוע ובמסך כל השנים מאז קום המדינה יש הוצאת-נטו מסויימת כתשלומים לחברות הביטוח. שאלתי אם היה בירור והיפוש דרך להקטנת ההוצאות, נענתי שהיו דיונים אך לא מספיקים ושיחכן ויש אפשרות להקטין את ההוצאה במטבע חוץ ועל-ידי כך להיטיב את מאזן התשלומים.

אני מפנה את תשומת לב שר המסחר והתעשייה לכך שאנחנו מוציאים סכומים רבים במטבע חוץ לקניית אספקה חקלאית שבולקה אפשר לייצר בארץ וכך לחסוך מטבע חוץ. אני מוכרח לציין כי הדבר לא יעשה אם תמשיך מדיניות הממשלה לגבי מחירי גרעיני האספקה - תירס וגרעינים אחרים - אשר עומדים על גבול הרנטביליות. יש תוענות שאם אינם מגיעים ל-500 ק"ג תירס כמעט לא כדאי לזרוע אותם, לכן שאלת המחיר היא רצינית מאד אם רוצים להגדיל את הייצור ולהקטין את היבוא. כמו-כן יש אפשרות להגדיל את שטחי גידול החיטה בארץ, על-ידי הסקאת-עזר, דבר שעשוי להגדיל את כמות החיטה המיוצרת כאן. כל זה טעון בדיקה, אבל המומחים אומרים שאם נשקיע את ההשקעות המתאימות ונשתמש במים שיש בהורף אפשר להגדיל את כמות החיטה ולהיטיב את המאזן המסחרי.

אני עובר לגידולי תעשייה - כוחנה וסלק סוכר. שמענו שיוגדל ייצור הסוכר על-ידי פתיחת שני בתי-הרושת בדרום, על-ידי כך יוקטן יבוא הסוכר, אם כי מבחינת המחירים והדולר הנחסף המצב קשה. אבל אם נבדוק מה כדאי יותר דולרים או פער יותר גדול, לפי הכרחי מוטב יותר דולרים, יותר הכנסה, יותר פעולה עם כל המסקנות הנובעות מזה.

לדעתי יש אפשרות להקטין את הוצאות הייצוב. אחת הדרכים - הקטנת הוצאות ההובלה של הסלק לבתי-ההרושת שהשנה הן עצומות. אפשר היה לעשות זאת אילו היו כלים סחאימים ואילו נעשו סידורים נאותים.

אני עובר לענין הפיתוח התעשייתי. הייתי רוצה להטב את תשומת-לב החברים בעיקר לפיתוח ענף-תעשייה מסויים שנראה לי חשוב ביותר - תעשיית העצים. ראיתי בפיתוח תעשייה זו גישה מאד זהירה מבחינת ההתפתחות - במשך המש שנים יגדל מספר הפועלים בסך הכל ב-1000 או ב-1500 לפי התוכנית. עכשיו יש הסכם עם צרפת שאנחנו נקנה ממנה חומרי-גלם. מושבות צרפת הן מקור לא אכזב של עץ גלמי, ואנחנו יכולים להפוך את העץ הגלמי לפרודוקטים שאפשר לייצא ולקבל תמורתם מטבע חוץ. גם נקטין את היבוא של חייבות לפרי הדר. כל זה מניח יסוד מתאים ונות לפיתוח תעשיית העץ שיש לה אפשרויות רבות בארץ. כך נוכל להשיג שני דברים: להקטין את היבוא ולהגדיל את היצוא ולהחליף מטבע רך במטבע קשה.

אני רוצה להטב את תשומת לב השר לאורך בפיתוח יותר מזרז של פוספטים. עכשיו יש ירידה בהכנסות מיאוא פוספטים. האם זה הכרח המציאות מבחינת השטח הניחן לניצול או שהשקעות ופעולות מסויימות בענף זה היו יכולות להביא להגדלת היצוא של פוספטים?

אני רוצה להעלות שאלה: מהו הגורם הכללי אשר מפריע לפיתוח התעשייתי וליצוא? יש האומרים: תורידו את הוצאות השכר ותראו מה תהיינה אפשרויות הפיתוח התעשייתי בארץ. האם הנהה זו היא נכונה? אנחנו שמענו מפי שר המסחר והתעשייה הסתייגות מסויימת האומרו: אל תראו בשכר את כל הבעיה, יש דברים אחרים. אני רוצה לשאול האם נעשה מחקר רציני בשאלה מה הם התנאים הכלכליים האובייקטיביים אשר היו יכולים להביא להגדלת היצוא? עצם העובדה שבמשך השנים הבאות תגדל התצרוכת המקומית יוצרת אפשרות של יצוא, אבל זה בלבד לא מספיק, וחייבת ועדה הכספית ליצור לעצמה חמונה ברורה. אם מחקר כזה לא נעשה יש לעשותו.

על-יד ענין השכר הייתי מונה עוד שני דברים: כוח אדם מקצועי וכוח אדם מינהלי. אלה הם דברים שאנחנו לוקים בהם בחסר, אין לנו מספיק כוח אדם מקצועי, מדעי, מינהלי לניהול מפעלי תעשייה הן בסקטור הציבורי והן בסקטור הפרטי. והיה טוב אילו שר המסחר

והתעשייה היה מוצא טעד לחביעתו בוועדת הכספים לכך שמתוך התקציב יוקדשו אמצעים לחינוך צוות כזה.

כמו-כן צריך לבדוק את הטעויות הוצאות כלליות וריביות. כל הדברים האלה יכולים לכסוח חלק רציני מהפער במשכורת. הריבית בחקלאות מגיעה ל-10% ואין החקלאי יכול לעמוד בזה. אינני יודע אם המצב בתעשייה הוא יותר טוב ועם כל הערכתי לשר המסחר והתעשייה על הצלחתו להעמיד לרשות התעשייה אמצעים להון חוזר בריבית הרבה יותר נמוכה מאשר משלמים החקלאים, הרי גם אחרי זה מהוות הריבית וההוצאות הכלליות אהוז גדול מאד בהוצאות הייצור. דאיתי מפעלים בהם ההוצאות הכלליות מהוות 2%-3% בהוצאות הייצור - בלי ריבית - לעומת מפעלים בהם ההוצאות הכלליות מגיעות ל-10%.

ז. צור:

לדעתי לא צריך לדבר על הסכום הכולל של הגרעון במאזן המסחרי, כי צריך להפריד בין יבוא של סחורות צריכה לבין יבוא הון שחלק ממנו הולך להשקעות. אבל בזה אינני רוצה להפחית מכובד הבעיה של הגרעון במאזן המסחרי.

נכון שהקדמנו בייצור המקומי, אבל נכון גם שבד בבד עם תופעה זו עדיין קיים גרעון במשק ופירושו של דבר שבמקום יבוא התצרוכת איננו מייצרים סחורות ליצוא אלטרנטיבי רגם לא מחליפים זאת בהשקעות. אם לראות את המצב האובייקטיבי ההתפתחות הזאת איננה מביאה לתוצאות האופטימיות של שר המסחר והתעשייה.

הה"כ ספיר אומר שלא צריך לפתח תעשיות בטיסיות כי לדעתו זה מייקר את הייצור, ואין אנהנו חלק בלתי נפרד במידה כזו מהשוק העולמי שנוכל לפתח תעשייה לא מתוך חשבון למה אצלנו יש יתרון יותר רב מאשר בארצות אחרות. ניקח לדוגמה פרי ההדר. אני בעד פיתוח מכסימלי של ענף פרי ההדר, בזה יש לנו יתרון של חנאים מונופוליסטיים. מדברים על 300 אלף דונם; אני מוכן לראות ענף זה מעבר ל-300 אלף דונם, אבל יחד עם זה אנהנו נתקלים בוערות אחרות, שאם נעבור את ה-300 אלף דונם הענף לא ישתלם יותר ונוסף על כך יש בעיה של מים להשקאה. אינני אומר שפרי ההדר קודם לסלק הסוכר מפני שאי-אפשר להוכיח שסלק הסוכר בא במקום פרי ההדר. ברור שבשנים הראשונות הסוכר המקומי יהיה יותר יקר מאשר הסוכר שאנהנו יכולים להביא מקובה. להתחיל לפתח תעשיות במקומות בהם זה מהייב להעביר קווי חשמל ורכבת ולהשתמש בחומרי גלם מקומיים - אין ספק שזה יעמיד אותנו בתנאים קשים, ומזה צריך להטיק מסקנות לא לגבי מאזן התשלומים אלא לגבי שאלות אחרות במשק. לפי דעתי מגמה זו היא בלתי נמנעת ואנהנו חייבים לראות בצורה יותרהמורה את התופעה שיש לנו חסכון שלילי במשק ושאנהנו מייבאים חלק ניכר מהיבוא שלנו בשביל תצרוכת.

לנוכח מצב זה עלינו להטיק כמה מסקנות. למרות הכל אנהנו חייבים לפתח בארץ ענפי משק שיהליפו את היבוא, במידה שיש להם ערך מוסף גדול. הה"כ בהיר הזכיר את החירס והחייסה. בשנתיים האחרונות הגדלנו את שטחי החייסה, אבל יש אומרים שזה מייקר את יצוא הביצים, לאמור, אילו היינו מביאים גרעינים מחו"ל היינו יכולים לייצא ביצים יותר זולות. אני מסכים שלגבי גידול חייסה אין לנו שום יתרון לגבי ארצות אחרות, אבל למרות זאת צריך לעודד, גם גידול חירס, כי יש שאלה של מחזור זרעים, עונות וכו'.

אני חושב שעלינו לצמצם את היבוא של מוצרי צריכה שאינם חיוניים. היום אנחנו מקיימים מצב של עידוד הצריכה. אם השער של 1,800 ל"י הדולר אינו עומד בהתאמה לערך האמיתי של הסחורות, צריך לייבא מצרכים לא חיוניים לפי שער יותר גבוה וגם בדרך זו לצמצם את היבוא של מוצרי צריכה לא חיוניים.

אשר ליצוא, מה שאפשר לייצר בשטח החקלאות צריך לעודד, הוא הדין במחצבים ובתעשייה המייצרת מוצרים שיש להם ערך נוסף גבוה. השאלה העיקרית היא קידום התעשייה. החולשה העיקרית של התעשיות שלנו היא בזה שרובן - או חלקן הגדול - אינן יעילות, בעיקר בגלל זה שקיימים הרבה מפעלים באותו ענף ומפעלים אלה אינם יכולים להתחרות בשווקי העולם. הרבה מפעלים אנחנו ציידנו כציוד חדיש ובכל זאת הם אינם יכולים להתחרות. אינני מסכים ואני שולל את ההנחה שהדבר נובע משכר עבודה גבוה; אני מסכים שההוצאות הכלליות הן טובזטות ומייקרות את התוצרת. יש אטנם מפעלים שהתחילו לייצא בהצלחה, אולם היקף הייצור והיצוא הוא כה מוגבל שהם אינם יכולים להכנס כצורם לשוק. אין ספק שצריך לעודד תעשייה המייצרת לשם יצוא, אבל השאלה היא מי יעשה זאת. צריך להגיע ליחידות-ייצור יעילות, גדולות, בעלות היקף שיאפשר להן להתחרות בשווקי העולם. מפעלים אלה יכולים להסען רק על יעילות הייצור. ניקח לדוגמה שווייצריה שהיא איננה ארץ עשירה בחומרי-גלם, אבל למרות זאת היא פיתחה שורה של תעשיות הודות ליעילות ולרטה המסצועיות. מטפילי הארץ אתן לדוגמה מפעל כטז, אטא. זהו מפעל הטצווייד במיטב הציוד, אי-אפשר לוטר שבו שכר העבודה הוא יותר גבוה מאשר מקובל בעולם, אבל מפעל זה מתפצל בייצור סאות מוצרים ולמרות שהוא גדול אינו מביע לייצור יעיל לשם יצוא.

ל. אפרתי:

אינני חושב שאנחנו יכולים לחדש הרבה, סוף סוף הושקעו טאמציים בחיפוש אחרי דרכים כיצד למנוע הוצאת דולרים, אבל אני רוצה להעיר הערה אחת. הטמטלה אף פעם עד עכשיו לא החליטה מה עדיף על טה - הלירה או הדולר. כסיש הרבה דולרים אנחנו מייבאים הרבה מצרכים וכשאין לנו דולרים אנחנו מתחילים לחפש את הייצור המקומי. מצב זה ליווה את המסק שלנו במשך שנים אחדות ויש לו קשר גם עם בעיית האינדקס.

אני חושב שהטדיניות שלנו מוכרחה להיות אחת, והיא - חסכון גדולרים. לכן אין לעודד מפעלים הסחייבים הגדלת היבוא, אפילו לא חקלאיים. אם נגזר לתת סובסידיות מדוע צריך לתת לחלב, אשר הארץ הזאת איננה יכולה לתת בשפע ואשר כל הגדלה של הייצור מגדילה את היבוא? הוא הדין בענף הלול. אני לא הייתי קובע שצריך לתת אספקה לפי כמות הביצים אלא הצטדה לייצור הברעינים המקומי והייתי מעלה את מחיר גרעיני היבוא. ואנחנו עושים את ההיפך מזה.

אשר ליצוא נתקלתי בדעות שלא כדאי לייצא, שהטמטלה לא טאפשרת לייצא; למשל - בגנות וענבים. מפני שאם בעונה מסוייטת מייצאים כמות מסוייטת לחו"ל - המחיר עולה. האם מוכרחים כל התושבים לאכול בגנות וענבים במשך כל העונה? כל השיטה הזאת, שאיננו מעודדים את היצוא ולא את החקלאות היטודית, אלא דברים מסדרגה שניה - היא מתנקמת בנו. צריך לבחור פעם בשיטה.

אינני יודע כמה עולה הדולר בתעשייה, אני חושב שהוא עולה הרבה יותר, אני גם חושב שמוצרי התעשייה שאנחנו קונים עולים לנו יותר מאשר 1.8 ל"י הדולר. צריך לעודד ייצור שיעבד כמרת גדולה של חומר גלם מקומי. תעשיית הכותנה, למשל - חוטים, אריגים וכו' - היא הרבה יותר רצטבילית מאשר תעשייה אחרת שאיננה עובדת בחומר גלם מקומי.

אם לדבר על התעשייה הכבדה, אני חושב שהיא טייקרת את הייצור, מפני שלפי התנאים שלנו ייצורה מוכרח להיות יותר יקר. לא בודקתי את הרבטביליות של כל מפעל ומפעל, אבל לדעתי התעשייה צריכה להיות מבוססת על עיבוד חומרי גלם מקומיים שיספקו לה על-ידי החקלאות והסחצבים. אני מסכים עם חה"כ צור שהחייטה איננה דבר מכריע בשביל ארצנו, אותה מגדלים בארצות בהן יש שטחים תתאימים. מצלנו את העיקר אני רואה בגידולי התעשייה.

ש. דיון:

אני רוצה להציג כמה שאלות, השאלות ביחס לפיתוח החקלאי שעוררו חה"כ צור, בהיר ואפרתי אני רואה לאור העובדה שכמות המים בארץ היא מוגבלת. כשנתווכחים טה כדאי לגדל - פרי הדר, סלק סוכר או משהו אחר - אין לשכוח שאנחנו עומדים על גבול המים. לפי המצב נדמה לי שלא נוכל לגדל גרעינים, כי זה הענף הפחות מכניס, אבל צריך, לדעתי, לגדל עופות גם באספקה קנויה, ואנחנו משתמשים באספקה קנויה גם במשק הפרות. זה תמאים גם ליחידת הקרקע שלנו, כאשר אפשר להחזיק במקום קטן הרבה עופות ופרות מפני שאין משתמשים באספקה מקומית. לפי מסוד החקלאות אם נייצא 110 מיליון ביצים ישתלם לנו לקנות גרעינים בדולרים. כלומר, אנחנו מוכרחים להגיע ליצוא גם באספקה קנויה, כי זה ישתלם. הייתי רוצה לדעת האם דעה זו מוסתכת.

אני מעורר שאלה זו מעור טננס: קראתי בימים אלה הרצאה של פרופ' בלק, בסימפוזיון בבית-ספר קפלן, שהוא מוסחה עולמי למזון ולחקלאות טטעם האו"ם. הוא כותב שזה פוגע בחקלאות בהווה ובעתיד. הערכתו היא שלילית. בטיכום המאמר הוא קובע שצריך להפסיק את ההתיישבות וקובע בפירוש שבארץ יש די חקלאים. הוא טוען שמקובל בעולם בדרך-כלל שארץ שיש בה חקלאות רבה היא ארץ נחשלת, הווה אומר - היא צריכה להיות בנויה על תעשייה. שמעתי מסר המסחר והתעשייה שהתעשייה מקבלת סובסידיות גדולות, הוא אמר זאת על מלט, והוא אמר עוד שליצוא התעשייתי אין ערך מוסף גבוה לכן צריך לתת פרמיות. מסתבר שהתעשייה איננה יכולה להעסיק הרבה עובדים ואיננה יכולה להתחרות עם שווקי העולם בלי לקבל סובסידיות. אם נקבל את הדעה שאין בפיתוח חקלאי קידום כלכלי, אלא צריך לפתח את התעשייה, ואני יודע שעד עכשיו לא הצלחנו להתחרות בשווקי העולם אלא בסובסידיות - אזי מהי התקווה לגבי העתיד?

לפי המאזן הכנסות החקלאות בטבע חוץ הסתכמו ב-50 מיליון דולר בעוד שהתעשייה בתנה 47 מיליון דולר, ז.א. שהחקלאות לעת עתה מכניסה יותר מטבע חוץ מאשר החקלאות.

ז. סרזאייב:

אם יש בכלל נושא רציני הראוי לדיון הרי זהו הנושא, ואפשר לדבר עליו בלי לזכור את הכרטיס המפלגתי שכל-אחד מחזיק בכיסו.

אני מברך את סר המסחר והתעשייה על העזתו לפרטט את החוברת ולהרצות את הרצאתו, שטבחינה ציבורית היא כעין שטר. אני מברך אותו שהוא העז לעשות זאת ולקחת על עצמו אחריות לא קטנה.

מצד אחד התמונה היא יפה, הלונאי ונגיע לכך, אבל מצד שני היא גם מעציבה; אחרי כל המאמצים שהשקענו, בשנת 1961 יהיה במאזן גרעון של רבע מיליארד דולר, וזה חסור מאוד.

אני רואה כמה גורמים שלפי דעתי אינם מאפשרים לעשות חשבון מתמטי שכזה: כך וכך מיליונים מיוצא, כך וכך ממקורות אחרים והרי לך הסך הכל. השר קובע שנגדיל את היצוא ט-160 מיליון בשנה שעברה ל-400 מיליון; החשבון הזה מבוסס על השוק הפנימי, שיגדל, לפי חישובי השר, ב-25% ואילו את היצוא רוצים להכפיל ויותר. אבל אם אני רואה לנגד עיני את תעשיות המלט, הצמיגים והטקסטיל, אותן תעשיות המקבלות פיצוי, אינני יודע איך מתיישב חשבון זה. אין לדבר על בעיית מאזן התשלומים בלי לקחת בחשבון את בעיית יוקר הייצור. כדי לשמור על סטאביליות המדינה צריך להגדיל את היצוא, מסילא תגדילו את הסובסידיות,

אבל סגין תיקחו את הכסף הזה? הרי אינכם חולמים אפילו להוריד את רמת-החיים, אתם רוצים לתת לפועל את התמורה הריאלית, המלאה, סגין תיקחו את האמצעים האלה? תדפיסו כסף? תגדילו את הכספים?

אני שואל שאלה פשוטה מאד: אחרי ביצוע התוכנית מה יהיה שער הדולר במדינה? אנחנו תמיד שואלים את עצמנו: מה בעצם הקושי להתחרות בשוקי העולם? הציוד שלנו מודרני, מוכחים שבאים הנה אינם מתרשמים לרעה מכוסר העבודה של הפועל שלנו ולמרות זאת סצב הרנטביליות של התעשייה, גם הפרטית וגם ההסתדרותית, הוא נכיר וע. קראתי ב"דבר" לפני כמה ימים כמה מלים של ביקורת גם כלפי פנים, אני באמת לא יודע איפה יש רנטביליות במשק שלנו ועכשיו אנחנו צריכים לעשות את הקפיצה הזאת עם יוקר הייצור. אני רוצה לשאול את השר איך הוא רואה את ההתפתחות הזאת, סגין הוא יכסה את היוקר הטופרו ואיפה לדעתו העוקץ? צדק זה? כ"כ דיין בהערות: איזו תעשייה במדינה מסוגלת לייצר ליצוא בצורה רנטבילית? אולי תעשיית היהלומים בלבד. איזו תעשייה יכולה לייצא בלי סובסידיה של האוצר ובלי עזרה של השוק המקומי? האם העוקץ הוא בשכר העבודה הגבוהה? יש האומרים שזה לא בשכר. אני הייתי חסיד של אלה שאמרו כי אין לתלות את הקולר רק בשכר. יש גורם של יעילות, יש ענין של אבטלה מוטוויית בתעשייה בהעסקת פועלים שאינם כל-כך נחוצים לייצור. "אתא" היא דוגמה מענינת מאד. זה לא ספעל קטן ומפוצל אבל במשך כל השנים האלה לא הצליח למכור בחו"ל. ב"אתא" סייעים כמה סינים בצורה מרוכזת, אבל איש לא הכחיש את המספרים ש"אתא" פרסמה; כל דולר שהרוויחו עלה בין 2.50 ל-2.60 ל"י. אני רוצה לשאול את השר: כמה יעלו 400 מיליון דולר אלה? צריך להביא בחשבון שלא רק השוק המקומי יצטסק, גם שוקי העולם יצטסקו. רק לפני כמה ימים קראתי בקשר לקריית הפלדה שכל דולר יעלה 10 ל"י. אני רוצה לדעת אם זה נכון, מפני ששאלה זו טעונה בידור רציני.

מעמיד שאלה פשוטה והייתי רוצה לשמוע את תשובת השר: האם השר חושב שאנחנו מתקרבים למצב בו התעשייה שלנו תוכל לייצר ולהתחרות בשוקי העולם בלי סובסידיה גלויה של האוצר ובלי סובסידיה הניתנת בעקיפין על-ידי השוק המקומי? האם השר חושב שנוכל להגיע לזה? אם כן - מתי ואיך נגיע? איפה העוקץ לדעתו?

פעם שוחחתי עם מנהל מפעל הסתדרותי דווקא, שיט לו טאות פועלים, טיחה גלויית-לב. שאלתי אותו: אילו נתנו לך יד חופשית האם יכולת להכניס ריאורבניזציה במפעל שלך? תשובתו הייתה: שליש מהפועלים אינו נחוץ כלל ורובם משני השליש הנותרים הייתי מעדיף להחליף.

היו"ר י. גורי:

הייתי רוצה שהשר בדברי התשובה שלו יסמן קווים לסיכומים שלנו, בין אם נוכל לקבל אותם פה-אחד ובין אם יהיו חילוקי-דעות. בסיכום שלנו צריך לציין את ההתקדמות שחלה, כמו-כן צריך לציין, על-אף ההתקדמות, את הסכנות. גם אליבא שר המסחר והתעשייה תעמודנה בעינין גם אם הפער במאזן המסחרי יצטצם בעוד מספר שנים, צריך לציין זאת למען לומר את האמת.

לי היה רצוני לשמוע מה הן המגבלות המונעות התקדמות מהירה יותר. לפי דעתי יש שני סוגי מגבלות: (א) גורמים שהם בידי שמיים; (ב) גורמים שהם בידי אדם. הגורמים שהם בידי שמיים הם הארץ הקטנה והעניה לפי שעה בחומרי גלם. אלה מגבלות שאנו במידה מסויימת מתגברים עליהן, אבל בכל-זאת אפשרויות ההתקדמות הן מגבלות.

המגבלות שהן בידי אדם מתחלקות לשני סוגים: החומר האנושי, טבע בני האדם של הארץ הזאת שאינם מגלים נטייה לוותר על משהו - מי שמקבל שכר גבוה אינו מוותר, מי שיש לו רווחים גדולים אינו מוותר, מי שיש לו הרגלי צריכה מסויימים איננו מוותר עליהם - ובמדינה דמוקרטית האמצעים להתגבר על הגורמים שהם בידי אדם הם מגבלים.

אדם:

יש סוג שני של מגבלות בידי אלה לעומדים ליד ההגה, אם הם, אפילו בנתונים אלה, עושים את אשר מוטל עליהם. אני, כידוע, תוסך בממשלה, אבל אם תשאלו אותי האם הממשלה ע. ה בתנאים אלה כל מה שהיא חייבת לעשות - אתקשה להשיב. אני רוצה לטמוע מפי השר האם לפי הנתונים הקיימים הממשלה עושה כל מה שהיא חייבת ומה שהיע יכולה לעשות.

יש גם בעיה שלישית. מדי פעם כשאנחנו חוזרים לדון בענין זה מתעוררת בעיית היסוד של הכדאיות, מה הם המוצרים שאננו יכולים ושכדאי לנו לייצרם מתוך מאמץ עליון ומתוך בטחון שנוכל לעסוד בהתחרות עם אחרים ולכבוש לנו מעמד בשוקי העולם - הן ביצוא החקלאי והן ביצוא התעשייתי. אינני חושב שקיימת השקפה כזו שמתוך היותנו מאד זקוקים לכל דולר הבחינה הזאת של הכדאיות היא ענין סקונדרי.

שר המסחר והתעשייה פ. ספיר: בפירוש לא.

היו"ר י. גורי: לכן יש סלקציה, מה כן ומה לא, על מה צריך להתרכז ועל מה לא.

לפי התקנון איננו חייבים להניח סיכום על שולחן הכנסת. אם להגיש סיכום בנושא זה כדאי לעשות זאת רק אם יש לוועדה משהו לחדש, כדי שלכנסת תהיה הרגשה שהיה בסיון רציני לחדור לעומק הענין והיה אומץ-לב לא להתעמק מפני מסקנות, ולו מסקנות חטורות.

שר המסחר והתעשייה פ. ספיר: בדיון זה נסתלבו שלושה בירורים שכל אחד מהם אפשר לראותו כבירור נפרד העומד בפני עצמו. קודם-כל בענין החוברת שהגשתי אתמול. ביקשתי שיכתבו ככותרת בשער "קווים ראשוניים" באותיות גדולות ו"תוכנית פיתוח התעשייה" באותיות יותר קטנות, מפני שאלה רק קווים ראשוניים.

אני רוצה להעיר הערה מוקדמת לחה"כ סוזאייב שאמר: נשכח את פנסקי המפלגות בכיסיו. אני בבירורים ובסידור עניינים אינני מחזיק פנקס בכיס, אני מביט על עצם הענין; אולי אני טועה במחשבה, בידיעה, אבל אין לי גישה מפלגתית.

אנחנו יודעים שיש קשיים, איננו מתעלמים מאף קושי, ועובדה שכתבנו בחוברת: לדוע כי לא כל התנאים הקיימים בארץ מתאימים די הצורך לפיתוח תעשייה וטלאכה איתנה ולהקמת מפעלים העובדים בחלקם הגדול לייצוא, אבל גם זאת בידינו לשנות. כשכתבתי זאת לא חשבתי רק על הוצאות כלליות, לא חשבתי רק על שכר עבודה, על ריבית, על הנהלת המפעלים - מפני שאני יכול להביא 10 ו-20 דוגמאות של דברים כאלה. בדיוק כמו שאמרתי בענין מאזן התשלומים גם בענין זה אני מבטט את השקפתי על יסוד חסע הטבים שעברו.

אני יודע שבאשלב לא הצלחנו, אני יודע למה הגיע נרבוטייסקי עם הרבה כסף שעמד לרשותו, לייצור של 100 אלף טון אשלב. האם אני אומר שבאשלב הצלחנו? אבל יחד עם כל הכסלובות; יחד עם כל הצרות, יחד עם זה שחומר הגלם שלנו הוא עני - בעד טונה אשלב בחיפה אפשר לקבל 30 דולר ובעד טונה פוטסטים - 10 דולר - למרות הכל הייצור התעשייתי הגיע למיליארד ורבע, כ-60% מההכנסה הלאומית. כאשר אני מסייר בארץ ורואה מה עשינו, על יסוד מה שעשינו אני מאמין שהתוכנית ניתנת לביצוע.

אני יודע שהתוכנית של 530 מיליון ל"י יתכן ותעלה 600 מיליון ל"י, 300 מיליון דולר במקום 300 מיליון, אבל עוד לא ראיתי את המהנדס הזה שיגיש תוכנית שלא תעלה מ-20% יותר עד כפליים. אני מניח שבתוכנית הזאת יש דברים שיהיו כשלון גמור, אני מניח שאחוז מסויים יושקע במפעלים לא כדאיים, אני מניח שכמה תוכניות תבוטלנה ותבואנה אחרות, אבל אני מאמין אמרנה שלימה שהתוכנית ניתנת לביצוע.

רק לפני שלוש שנים בלחמו כאריות שני
בתי-חרושת לצטיגים, אבי הלכתי לדבר אל לבם ועדיין אני זוכר את
הוויכוח ביניהם. השבוע פנו אלי יהודים מבקשים להקים בית-חרושת
שלישי לצטיגים, לא צפונה מאשקלון, וכמעט שאינם מבקשים כסף. שני
בתי החרושת עומדים כבר בייצור של 7,000 טון במקום 2,500 ועושים
הרחבות ל-10,000 טון. בשבילי זוהי גם-כן עובדה בטשק.

שוחחתי עם אנשי תעשיית הטקסטיל; הם
מוכנים ללכת לרימונה, הגישו לי 15 טעיפים שכמה מהם אני טוכן לקבל
מפני שזה יותר זול מאשר עבודת-דחק.

לא אמרתי מה שאמר חה"כ דיון בשמי, שכל
התעשייה עובדת על סובסידיות. המדינה צריכה להשקיע 300-350 מיליון ל"י
כהלוואות, ואינני מתפעל מזה שאנחנו נצטרך לתת 65%-70% בכל-זאת
קרה דבר טוהר לאחר סיני, לאחר הפידאיון, לאחר השביתה ב"אתא"; אינני
זוכר תקופה שבאו יהודים והתענינו בהשקעות בצורה כזו כמו בזמן האחרון.
אינני אומר שהכל מתמשש אבל התענינות יש. אתמול היה אצלי יהודי טיש
לו פה ארבעה אחים, הוא רוצה לעלות לארץ, להקים מפעלים ולהשקיע 500-
600 אלף דולר. אינני יכול לוטר שדונסקי איננו מכיר את תנאי הארץ.
אולי מישהו יכול להטביר לי תופעה זו? כנראה שהמצב אינו כל-כך שחור.

התרעמתי על חה"כ בהיר על סלא איפסרו
להקים תעשיית-עץ ערבית. אני בעד התחרות. החלט והפחות טוכטר יפסוט
את הרגל ויסגור את המפעל.

לענין שער הדולר. שער הדולר או שער
הלירה אינו היום יותר בסוף מאשר היה לפני שנתיים-שלוש. בינתיים,
תוך הטנה האחרונה, הוצאנו סכום ניכר בדולרים מהקופות שלנו על דברים
שלא קיבלנו תמורה, כלומר קיבלנו תמורה בטחון אבל מבחינת המסק זה
אפס. אני יכול לשער שביבוא וביצוא נקטץ מחצית הסכום שהוצאנו, אבל
זה רק מחצית, ולגבי המסק היו כמה פרוגנוזות שהיום אפשר לדבר עליהן
ביתר תוקף, שוב על יסוד עובדות ולא על יסוד ציונות. אני מתנגד
לכך שרק החסכון צריך לקבוע, אני מתקומם נגד ייצור שיעלה 8-10 לירות
הדולר. בין חברי הוועדה היו כאלה שאמרו: העיקר לחסוך דולרים.
אינני יודע כמה יהיה שער הדולר בעוד חמש שנים. לי ברור שלפני
הסדר העיניים תהיה עוד פעם דבלואציה, אבל לא דבלואציה לשם דבלואציה.
אני נגד זה. מתי זה יהיה - אינני יודע.

איזו תעשייה מסוגלת לייצר בלי סובסידיות?
אני רוצה לוטר לכם שמקובל בכל הארצות להנהיג טחירים שונים לאותו
טצרך - ליצוא ולשוך הפנימי. אפילו באמריקה יש טחיר אחד בשביל הטוכר
הנטכר במדינה וטחיר אחר ליצוא, אנחנו קונים טגרמניה טחורות בטחירים
יותר זולים מאשר הם טוכרים לגרמנים. השוק הפנימי הוא חלק של הענין
כולו. על כל פנים בעיני 850 פרוטה פרמיה לדולר מוסף עדיפים על
דבלואציה, כי דבלואציה תעורר כל מיני בעיות שאינני רוצה לנגוע בהן.

אני עובר לשאלת מאזן התשלומים.
בשנת 1949 הטתכם היצוא הגלוי והסמוי שלנו ב-40 מיליון דולר. בשנה
שעברה הגענו ל-160 מיליון דולר, כלומר פי ארבע, ועל יסוד זה, על
יסוד מה שאנחנו מייצרים ומתכווננים לייצר, על יסוד הפוטנציאל של
התעשייה הקיימת, על יסוד האניות שאנחנו צריכים לקבל, על-יסוד היצוא
החקלאי שלנו, יהלומים וכו' אפשר להניח שנגיע ליצוא של 400 מיליון דולר.

כשהייתי בגאנה שאלתי את עצמי: מדוע
אנחנו צריכים לקנות יהלומים טטוג שני עם 8% תוספת, מדוע אנחנו
צריכים לקנות סיד שלישיית? בגאנה ראיתי שאפשר לקנות סיד שניה את
היהלומים ולחסוך 8%.

זה לא נכון. אני מכיר עשרים תנאים כאלה
סמכידים על קיום תעשיה איתנה.

סר הססחר והתעשיה פ.ספיר;

צור היה בארצות הברית ובקנדה. לדעתו
אפשר להגביר את יצוא הילומים שלנו. כי כאשר איזה מוצר שלנו
מוצא חן בעיני הלקוחות רוצים לקבל אותו באופן סתמי, רוצים להחזיק
סטוק מסו. אנחנו צריכים לחפש סווקים בארצות אפריקה והסודר
הרחוק, כי אינני מאמין שבוכל להתחרות עם צרפת ועם גרמניה.
יש עוד ניסוק לטובתנו: עם כוח קניה כטלנו, של 500 מיליון דולר,
אפשר להגיע ליצוא יותר גדול.

עם זאת אין להתעלם מתנאי הארץ שאין
בידינו לסנותם. אם יש בארץ הזאת חוטרי-גלם טובים הרי הם ככמות
קטנה. המינרלים שלנו הם עניים, זוהי עובדה איומה, יש לנו רק
1,900,000,000 קוב סים, זו גם כן עובדה חסורה. יאלו אותי מה
יהיה בשנת האלפיים, כמה תושבים נהיה; אני יכול לעשות את החשבון
האריטטי ולהגיד את המספר. לכן בנתונים הקיימים, אם נגיע לרבע
מיליארד דולר גרעון - עם הגדלת האוכלוסיה בשליש בערך - הרי זה טוב.

היו"ר ביקשני לסמן קורים לסיכום הדין.
אין ספק שהיתה התקדמות, העובדות מוכיחות זאת. היתה התקדמות ניכרת
במאזן התשלומים. עם זאת הסכנה קיימת, מפני שלא כל המקורות שיש
ברשותנו למסכע חוץ יעמדו תמיד לרשותנו. אם האוכלוסיה תגדל בשליש
והגרעון יקטן בשליש, אני אראה בזה הישג, גם אם לאחר סכן יסאר
גרעון של רבע מיליארד.

אני מסכים שהתעשיה כל כמה שהיא כבדה
היא עולה יותר. הכי זול אפשר לצייד בעל מלאכה; הרחבת בית-החרושת
עולה פחות מאשר הקמת תעשיה קלה עולה פחות מאשר הקמת
תעשיה כבדה. בתעשיה הכימית צריך להשקיע 60-80 אלף ל"י על כל פועל.
צריך לסקול מה כדאי ומה לא, לגבי הכדאיות צריך לעשות חשבון של
הלירה, הדולר ושל הערך המוסף. אם הדולר יעלה 8 ל"י - אני נגד זה.
אני לדוגמה בית-החרושת לנייד. לא איכפת לי שהוא התחיל לפני שהיה
פלפ בארץ. אבל עכשיו, כשנטעו 60 אלף דונם מקליפטוס ויהיו עוד 40 אלף,
כשיהיו 60 אלף טון פלפ זה משנה את כל הקלולציה. החשבון הסופי
צריך להיות חשבון של כדאיות.

אשר לתעשיית הברזל, השיקולים הם לא רק

כספיים אלא גם בטחוניים.

אשר לתירס ולחיטה, אינני מאמין שבגדל
בעצמנו אפילו שליט מהתירס. אני מסכים שצריך להגדיל את שטחי המספוא.

היתה לנו מערכה קשה בשוק הירקות בקשר
עם עליית האינדקס. אין לי טענה בענין זה לחקלאות מפני שבמסך
4.5 הסנים האחרונות, משנת 1953 עד מחצית יולי 1957 אינדקס הירקות
ירד ב-1.2 נקודה. אמנם הממשלה השקיעה עשרות מיליוני לירות בגלל
האבסורד של העונתיות שמישהו מקדש אותה, כי רוצים להכניס לחשבון
האינדקס מחירי הירקות בשוועיים הראשונים ואז הממשלה מוכרחת להוציא
מיליון ל"י כדי שהאינדקס לא יעלה.

אני עובר לענף הלול. מתוך חשבונות שונים,

עידוד הייצור וסתוך זה שלא היה כסף, לא היה מספוא, היתה עליה
ב-4.6 נקודות. לולא 4.6 נקודות אלה לא היינו צריכים לשלם עכשיו
תוספת יוקר.

אני חוזר לשאלת הסיכום. בסיכום צריך להבליט את ההיסגים, את הסכנות, צריך לדבר על דברים שיסנם וסיכולים להקטין את הפער בטמזון, צריך לומר מה יש לעשות כדי להקטין את הפער, לפני שאחרת אנחנו עלולים להיות במצב קטסטרופלי, גם מכהיבה זו שפעם ייפסקו הסילוסים, המענק לא תמיד יהיה זעולל להיות מסבר בבוזנס ובטגבית.

י. ספיר:
לגבי שני המפעלים הגדולים: מפעל הדיזלים וקרית הפלדה, האם אפשר יהיה לקבל ביטיבה הנאה אינפורמציה מפורטת על הטקור והדעות הסונות?

שר המחקר והמעסיה פ. ספיר:
זה נוגע יותר לטר האוצר, אבל אני סוכן לתת אינפורמציה, אני סוכן להמציא לכם את הדו"ח של ארדריך. אשלח 16 טפסים של דו"ח ארדריך לחברי ועדת הכספים. לדעתו המפעל יעלה 130 מיליון ל"י, בתוך זה 30 מיליון ל"י חסמל (הכוונה היא לקרית הפלדה). אנשי "כור" מתכוונים לעבור לו. אשר למפעל הדיזלים, שנתיים ביררנו את העניין. פדופ' גאס עצמו אמר שחשוב להקים מפעל זה, הן שלבים-ילביה, לא בבת אחת. התחבורה הטקוטית מתוגדת להקמת המפעל. אנחנו חושבים לגשת להקמת המפעל שלבים-סלבים, בסלב הראשון נצטרך להשקיע 3-4 מיליון ל"י. אמציא לכם גם תזכיר בענין מפעל הדיזלים.

היטיבה נועלה בשעה 13.30